

emcdda.europa.eu

Fokus på narkotika

Informationsblad från Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

ISSN 1681-6404

Narkotika och brott – ett komplicerat förhållande

Mot en definition av narkotikarelaterad brottslighet

Behovet av att förhindra och förebygga narkotikarelaterad brottslighet står högt upp på EU:s politiska dagordning, vilket tydliggörs av att detta mål identifieras som ett centralt åtgärdsområde inom ramen för EU:s nuvarande strategi mot narkotika som ett led i arbetet för att nå målsättningen att garantera en hög säkerhetsnivå för allmänheten. En nödvändig förutsättning för att diskutera omfattningen av detta problem och för att uppskatta effekterna av ingripanden på detta område är att enas om en begreppsram för att beskriva den narkotikarelaterade brottsligheten. Detta erkänns även i EU:s nuvarande handlingsplan mot narkotika (2005–2008), där utarbetandet av en gemensam definition av narkotikarelaterade brott är ett strategiskt mål. I denna sammanfattning av EU:s politik för narkotikabekämpning undersöks de olika typer av brott som

kan omfattas av den allmänna rubriken narkotikarelaterad brottslighet.

Jämfört med befolkningen i allmänhet förekommer narkotikamissbruk oftare hos brottslingar, och missbrukare med problem befinner ofta vara brottslingar. Sambandet mellan narkotika och brottslighet är emellertid varken enkelt eller linjärt. Det finns inte heller något generellt samband; många återfallsförbrytare använder inte narkotika och många beroende narkotikamissbrukare begår inga brott (förutom annat än narkotikaanvändning/innehav, när detta är kriminaliserat).

Även om de undersökningar som har genomförts på detta område inte visar på någon stark koppling mellan experimentell narkotikaanvändning och brottslighet visar de i allmänhet att brottslighet ofta föregår missbruk av olagliga droger. Detta gäller speciellt de droger som är särskilt förknippade med beroende och problem, såsom heroin eller crackkokain. Undersökningar har även visat att beroende narkotikamissbrukare kan begå tillgreppsbrott som ett sätt att finansiera sitt

narkotikabehov. För karriärbrottslingar kan narkotika ingå i en avvikande livsstil, där man visar att man har pengar och status om man spenderar pengar på narkotika. En del personer kan fortsätta med droger och börja missbruka regelbundet eller bli beroende narkotikamissbrukare, vilket i sin tur kan leda till att de begår allt fler brott eller blir inblandade i narkotikamarknaden. En ömsesidig förstärkande effekt mellan inblandning i brottslig verksamhet och narkotikaanvändning kan följaktligen finnas, där de som lever i en avvikande brottslig subkultur mer sannolikt börjar begå brott.

Undersökningar har avslöjat flera olika riskfaktorer (en del är vanliga, andra inte) som kan leda till att en individ blir inblandad i brottslighet och narkotikaanvändning. Man har föreslagit att en avvikande livsstil kan påverka de olika faktorer (narkotikarelaterade, individuella, sociala, kulturella och miljömässiga faktorer) som avgör om brottslighet och narkotikaanvändning fortsätter, utvecklas eller upphör under loppet av en individs liv.

Definitioner

Begreppet "narkotikarelaterad brottslighet" används här för att omfatta fyra typer av brott:

Psykofarmakologiska brott: brott som någon begår under påverkan av ett psykoaktivt ämne, till följd av akut eller kronisk användning.

Ekonomiskt motiverade brott: brott som någon begår för att få pengar (eller droger) till narkotikamissbruk.

Systematiska brott: brott som begås inom ramen för marknaderna för olagliga droger, som del av verksamheten i fråga om tillhandahållande, distribution och användning av olagliga droger.

Narkotikabrott: brott mot narkotikalagstiftningen (och annan därmed sammanhängande lagstiftning).

Några viktiga policyfrågor

1. Betydelsen av begreppet "narkotikarelaterad brottslighet" varierar stort mellan olika discipliner och yrkesverksamma inom området. Här föreslås därför en definition som omfattar fyra kategorier som ett hjälpmedel för att utarbeta en begreppsmässig definition.
2. Även om psykofarmakologiskt våld är mest förknippat med alkoholmissbruk kan användning av olagliga droger, särskilt stimulantia, leda till kriminellt beteende genom att förvärra redan existerande psykofarmakologiska och sociala problem, eller genom att öka risken för paranoia eller psykotiska episoder.
3. Ekonomiskt motiverade brott har ofta betraktats som en naturlig konsekvens av narkotikaberoende, och en minskning av sådana brott anses ofta vara ett mått på hur framgångsrika ingripanden mot beroende narkotikamissbrukare är.
4. På grund av att narkotikamarknaden är olaglig till sin natur förekommer ofta andra typer av brott än de som enbart förknippas med tillhandahållande och distribution av droger, ofta våldsbrott, som kan ha allvarliga inverkan på ett grannskap eller ett lokalsamhälle.
5. Brott mot narkotikalagstiftningen utgör en betydande andel av brottsbekämpningen och de straffrättsliga resurserna kan, genom att resurser tas från andra områden, påverka frekvensen av andra brott.
6. De få försök som har gjorts för att bedöma omfattningen av och tendenserna för narkotikarelaterad brottslighet på nationell nivå visar att många olika frågeställningar och utmaningar (begreppsmässiga och metodiska) måste beaktas.

Definiera narkotikarelaterad brottslighet för att uppskatta omfattning och mönster

1. En definition av narkotikarelaterad brottslighet

Alla standarddefinitioner för ett så komplicerat fenomen som narkotikarelaterad brottslighet blir av naturen inskränkande. En definition av narkotikarelaterad brottslighet är dock en förutsättning för att man skall kunna bedöma dess omfattning, mönster och tendenser. Ett antal förklaringsmodeller för sambandet för narkotikarelaterad brottslighet har föreslagits: droger leder till brott, droger och brott står i relation till varandra genom att de förekommer samtidigt, droger och brott utgör ett mellanled för en rad andra variabler och har en gemensam orsak. I praktiken är varje modell lämplig för vissa fall och kan tillämpas för vissa grupper av narkotikaberoende brottslingar eller för vissa typer av narkotikarelaterad brottslighet. Det är viktigt att komma ihåg att förhållandet mellan droger kan vara föränderligt och till och med kan variera hos samma person under tidens gång.

Ett allt vanligare tillvägagångssätt i empiriska studier är att tillämpa Goldsteins tredelade begreppsram för förhållandet mellan droger och brott. I denna modell leder droger till våld genom en integration av de psykofarmakologiska, ekonomiskt motiverade och systematiska modellerna. Även om denna metod kanske inte omfattar alla möjliga förhållanden mellan droger och brott, utgör den dock en användbar begreppsram för att analysera den narkotikarelaterade brottsligheten. Dessutom är det till stor hjälp att införa en rättslig definitionsmodell ur politisk synvinkel, där brott mot narkotikalagstiftningen anses vara en skild typ av narkotikarelaterad brottslighet. Den resulterande begreppsmodellen, som består av fyra kategorier narkotikabrott, utgör grunden för den definition av begreppet "narkotikarelaterad brottslighet" som används här, vars enskilda komponenter diskuteras nedan.

2. Psykofarmakologiska brott

Enligt den psykofarmakologiska modellen kan akut eller kronisk användning av psykoaktiva ämnen leda till aggressioner och våld. Effekterna av sådana droger omfattar lättretlighet, irritabilitet, fruktan/paranoia, disinhibition, kraftiga humörsvängningar, kognitiva störningar och nedsatt omdömesförmåga, som alla kan leda till ett kriminellt beteende. Det är också viktigt att ta med brott som framkallas av offrets egen narkotikaanvändning i denna brottskategori. Sådana brott är mindre synliga eftersom de ofta inte anmäls. Förutom att omfatta våld som utlöses under drogpåverkan bör de psykofarmakologiska brotten följaktligen även omfatta brott som sexuella övergrepp där offret är påverkat av ett psykoaktivt ämne och rån eller rånöverfall som begås på grund av att offren inte kan försvara sig för att de är narkotikapåverkade.

En stor del av den befintliga forskningen underbygger åsikten att det finns ett starkt samband mellan alkoholrus och psykofarmakologiskt framkallade brott, särskilt våld. Stimulantia – kokain/crack och amfetaminer – kommer långt efter alkohol i detta avseende. Det anses vanligen vara osannolikt att användning av opiater och cannabis leder till psykofarmakologiskt inducerade brott eftersom dessa droger tenderar att minska aggressiva känslor, men irritabilitet i samband med abstinensbesvär samt därmed sammanhängande psykiska problem kan emellertid vara kopplade till ökat våld. En del droger (t.ex. heroin och lugnande substanser) kan till och med minska våldsamma impulser och aggressioner hos en del individer.

Även om farmakologin för de flesta av de olagliga drogerna är välkänd har man inte fullständiga kunskaper om de särskilda mekanismer som gör att de kan framkalla våldsamt beteende, även om det är känt att några substanser, vanligen stimulantia, kan ge upphov till psykotiska beteendemässiga episoder och mycket väl kan förvärra existerande beteendemässiga problem. Däremot kan inget psykoaktivt ämne

"Behovet av att minska narkotikarelaterad brottslighet anses nu vara ett viktigt politiskt mål på EU-nivå. Att fastställa en tydlig definition av narkotikarelaterad brottslighet är ett nödvändigt första steg om vi skall kunna utveckla de metoder som behövs för att bedöma den verkliga omfattningen av detta problem, och även hur det påverkar vår politik och våra åtgärder."

Marcel Reimen, ordförande i styrelsen för Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk

sägas ha allmänna kriminogena egenskaper, och både individuella och miljömässiga faktorer kan inverka på hur användningen av psykoaktiva substanser påverkar beteendet.

3. Ekonomiskt motiverade brott

Beroende av en dyr substans kan leda till att narkotikamissbrukare börjar begå brott för att få pengar för att finansiera sitt narkotikamissbruk. Det kan röra sig om både brott som är förknippade med användning, såsom narkotikaförsäljning eller prostitution (där detta är kriminaliserat) och tillgreppsbrott (t.ex. snatteri, rån, inbrott). Dessa brottslingar får ibland betalt i droger. Denna kategori av narkotikarelaterade brott omfattar även förfalskning av recept och inbrott i apotek av narkotikamissbrukare, eftersom apoteken har mediciner som kan användas som substitut för olagliga ämnen.

Även om många tillgreppsbrott som begås av narkotikamissbrukare i stor utsträckning beror på omständigheterna, fordrar en del brott mer skicklighet och andra kräver en viss specialisering. Bedrägerier och förskingring är till exempel ekonomiska brott som kräver en specifik yrkesmiljö.

Begreppet "motiverad" antyder visserligen att det måste finnas ett beroende med i bilden, men brottslingarna i denna kategori omfattar dock alla som måste finansiera sitt narkotikabehov med olagliga inkomster, vilket avgörs av typ av och mönster för de substanser som

används, socioekonomisk situation och omfattningen av en avvikande livsstil. Alla som är beroende av dyra droger begår inte ekonomiskt motiverade brott – de kanske kan avpassa användningen enligt sina ekonomiska resurser och narkotikapriserna, försöka öka sin lagliga inkomst (sociala förmåner, anställning, pantsätta saker), eller spara in på utgifterna genom att maximera inkomsten "in natura" (husrum, måltider etc.). Många narkotikamissbrukare använder en kombination av alla dessa möjligheter.

4. Systematiska brott

Systematisk kriminalitet avser huvudsakligen våldsamma handlingar (t.ex. överfall, mord), som begås på marknaderna för olagliga droger, som del av verksamheten i fråga om tillhandahållande, distribution och användning av droger. Vård som en kontrollstrategi används i olika situationer, däribland bråk om territorier, bestraffning för svek, skuldindrivning och sammanstötningar med polisen. I narkotikaproducerande länder, transitländer och länder där rättsordningen hotas kan systematiska brott till exempel även omfatta korruption av företag, regeringar och banksystem, eller narkotikahandlare som begår brott mot de mänskliga rättigheterna.

Systematiskt våld är kopplat till förbud eftersom det huvudsakligen härrör från den olagliga narkotikamarknaden, där vinsterna är enorma och som inte lyder under några lagar. Det finns inget reellt samband med narkotikaanvändning, och det står inte klart om narkotika (handel och användning) leder till systematiska brott eller tvärtom, eller kanske bara är inslag i samma allmänna livsstil. Förekomsten av våld på drogmarknaderna kan emellertid öka sannolikheten för att narkotikamissbrukare begår våldsbrott eller faller offer för sådana brott.

En del experter har hävdade att en stor procentandel av den narkotikarelaterade brottsligheten, särskilt våldsbrott, är resultatet av marknadskrafter. Det är dock mer sannolikt att systematisk brottslighet följer en cyklisk bana, och svarar mot ändringar i dynamiken hos specifika narkotikamarknader, som till

exempel förändringar av efterfrågan på och tillgången till droger, lönsamhet och samhällsnormer, dvs. om våldsamt beteende accepteras eller förkastas i samhället.

5. Narkotikabrott

Överträdelse mot narkotikalagstiftningen kan omfatta narkotikabrott såsom narkotikaanvändning, innehav, odling, produktion, import och handel, men även andra därmed sammanhängande brott som olaglig tillverkning och handel med prekursorer eller penningtvätt. Brott som omfattar bilkörning under påverkan av narkotika omfattas också av denna kategori av narkotikarelaterade brott.

Narkotikabrott förbises ofta i studier av narkotikarelaterade brott eftersom kopplingen mellan droger och brott är av en mycket varierande natur – i detta fall är kopplingen mellan droger och brott en definition i lagstiftningen, snarare än effekter av beroende eller andra beteenden. Sådana brott är direkt kopplade till förbud mot en rad psykoaktiva substanser. Det är emellertid viktigt att man betänker att dessa droger är olagliga, eftersom detta påverkar våldet på narkotikamarknaden och kan öka antalet ekonomiskt motiverade brott genom att priserna höjs. Dessutom ägnas en betydande andel av verksamheten och resurserna inom de brottsbekämpande och straffrättsliga systemen åt att bekämpa narkotikarelaterade brott.

Narkotikaanvändning kan även ha en indirekt effekt på andra brott än narkotikabrott. Ur ett ekonomiskt perspektiv, där brott betraktas som en reaktion på priser och incitament, leder ökning av de tillgängliga resurser som anslås för narkotikabrottsbekämpning till minskade resurser för bekämpning av andra brott. Detta leder till att bekämpningen av andra brott blir jämförelsevis mindre kostsamma (genom minskat antal häktningar och förkortade fängelsestider), vilket i sin tur kan leda till att förekomsten av sådana brott kan öka.

6. Att mäta narkotikarelaterade brott – frågor och utmaningar

Kopplingarna mellan narkotikaanvändning/handel och brott har studerats

i många undersökningar, huvudsakligen i USA. Undersökningarna har oftast inriktats på brottsmönster i avskilda grupper, såsom personer som genomgår avgiftningsbehandlingar eller häktade, och ger därför en begränsad överblick av de komplexa sambanden mellan narkotika och brott hos den totala befolkningen.

Det är alltid svårt att beräkna "mörkertalen" för det totala antalet brott för alla brottstyper genom att räkna antalet anmälda brott, och detta gäller särskilt för narkotikarelaterad brottslighet. Med det uppenbara undantaget för narkotikabrott varken bedömer eller registrerar man brott som narkotikarelaterade, vilket gör att den officiella brottsstatistiken har ett begränsat värde vid uppskattningar av omfattningen av problemen med narkotikarelaterad brottslighet när dessa brott behandlas enskilt. I vissa studier har man emellertid försökt uppskatta andelen av olika typer av narkotikarelaterade brott och sedan använda dessa siffror för att utarbeta totala uppskattningar av narkotikarelaterad brottslighet.

Det är särskilt svårt att bedöma kopplingen mellan narkotika och brottslighet, i synnerhet om ett beteende är tillräckligt för att det andra skall förekomma (ett starkt orsaksförhållande) eller endast är nödvändigt (ett svagt orsaksförhållande). I dessa studier är det emellertid alltid viktigt att skilja mellan ett orsakssamband mellan de två beteendena när det gäller den övergripande livsbanan (som är kopplad till en tidsmässig ordningsföljd) och ett samband som endast hänför sig till den specifika situation där ett brott begås.

De fyra föreslagna kategorierna av narkotikarelaterad brottslighet och de modeller som de härrör från utesluter inte varandra. Både modellerna och kategorierna av brott kan överlappa varandra, och detsamma gäller de populationer som de avser. En kategorisering bör snarare anses visa "idealtyper" utifrån vilka man kan utarbeta en begreppsram för narkotikarelaterad brottslighet och underlätta jämförelser.

Fokus på narkotika publiceras av Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk (ECNN) i Lissabon. Serien kommer ut tre gånger om året på samtliga 23 officiella EU-språk samt turkiska och norska. Originalspråk: engelska. Kopiering tillåten med angivande av källan.

För gratisabonnemang skriv till e-postadressen publications@emcdda.europa.eu.

Rua da Cruz de Santa Apolónia, 23–25, P-1149-045 Lissabon
Tfn (351) 218 11 30 00 • Fax (351) 218 13 17 11
info@emcdda.europa.eu • <http://www.emcdda.europa.eu>

Slutsatser

Definiera narkotikarelaterad brottslighet: Strategidiskussioner

1. En rad olika faktorer och omständigheter kan få personer som begår brott och använder narkotika att följa olika livsbanor, som alla kan uttrycka ett särskilt samband (eller inte) mellan narkotika och brott. Åtgärderna för att bekämpa narkotikarelaterad brottslighet måste därför vara sammansatta, differentierade och målinriktade.
2. Att förstå sambanden mellan droger och brott är inte bara av teoretiskt intresse, utan har djupgående följder för den allmänna ordningen i samhället, eftersom kunskap om dessa samband avgör hur samhället ställer sig till narkotikarelaterad brottslighet. Forskning i Europa om sambanden mellan narkotika och brott och dess olika yttningar är följaktligen nödvändig för att man skall kunna avgöra hur den narkotikarelaterade brottsligheten skall minskas.
3. Även om begreppet begränsas genom att man definierar den narkotikarelaterade brottsligheten kan detta inte avspegla hela komplexiteten i förhållandet mellan droger och brott. En tydlig definition av begreppet "narkotikarelaterad brottslighet" är därför en nödvändig förutsättning för att utvärdera denna typ av brott.
4. Det är nödvändigt att utarbeta välgrundade metoder i Europa som grundas på modeller där ett antal uppgiftskällor används, för att analysera omfattningen av och mönstren och tendenserna för narkotikarelaterad brottslighet.
5. Nationella uppskattningar av omfattningen av och mönstren för narkotikarelaterad brottslighet är nödvändiga om undersökningar av de sociala kostnaderna för narkotikamissbruk skall vara meningsfulla, eftersom det i sådana studier ofta är svårt att beakta andra brott än narkotikabrott.
6. Metoder för att uppskatta narkotikarelaterad brottslighet kommer att bidra till att förbättra utvärderingarna av effekter av ingripanden och åtgärder för att minska den narkotikarelaterade brottsligheten, både när det gäller att minska efterfrågan på droger (behandlingar, skadebegränsning) och brottsförebyggande och brottsminskande åtgärder (situationsmässigt brottsförebyggande, alternativ till fängelse, socialt brottsförebyggande).

Huvudkällor

Barré, M.-D., Richard, D. och Senon, J.-L., Dossier: *Délinquance et toxicomanie*, Revue documentaire Toxibase, Lyon, nr 2, 1997.

Bean, P., *Drugs and crime*, Willan Publishing, Devon, 2002.

Bennett, T. och Holloway, K., "Disaggregating the relationship between drug misuse and crime", *The Australian and New Zealand Journal of Criminology*, Vol. 38(1), s. 102–121, 2005.

Brochu, S., *Drogue et criminalité. Une relation complexe*, Perspectives criminologiques, Presses de l'Université de Montréal i samarbete med Presse de l'Université d'Ottawa och De Boeck Université, Montréal/Bryssel, 1995.

Connolly, J., *Drugs and crime in Ireland*, Overview 3, Health Research Board, Dublin, 2006.

Da Agra, C., *Entre droga e crime: actores, espaços, trajetórias*, Coleção Comportamentos, Editorial Notícias, Lissabon, 1998.

Goldstein, P. J., "The drugs/violence nexus: a tripartite conceptual framework", *Journal of Drug Issues*, Vol. 15, s. 493–506, 1985.

MacCoun, R., Kilmer, B. och Reuter, P., "Research on drugs–crime linkages: the next generation", in *Towards a drugs and crime research agenda for the 21st century*, Special report, USA:s justitieministerium, Washington DC, 2003.

Stevens, A., Trace, M. och Bewley-Taylor, D., *Reducing drug-related crime: an overview of the global evidence*, Report 5, The Beckley Foundation Drug Policy Programme, Wiley, Storbritannien, 2005.

White, H. R. och Gorman, D. M., "Dynamics of the drug-crime relationship", *Criminal Justice 2000*, Vol. 1, *The nature of crime: continuity and change*, s. 151–218, USA:s justitiedepartement, Washington DC, 2000.

Informatia på Internet

Australian Institute of Criminology, Australien:

Projektet DUMA (drug use monitoring): <http://www.aic.gov.au/research/duma/>

Projektet DUCO (drug use careers in offenders): <http://www.aic.gov.au/research/projects/0019-intro.html>

Inrikesministeriet, Storbritannien:

Drug Harm Index: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/notes/rdsolr2405.html>

Publikationsbyrå
Publications.europa.eu

OFFICIELL UTGIVARE: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

© Europeiska centrumet för kontroll av narkotika och narkotikamissbruk, 2007

DIREKTÖR: Wolfgang Götz

REDAKTÖR: Peter Fay

FÖRFATTARE: Chloé Carpentier

GRAFIK: Dutton Merrifield Ltd, Förenade kungariket

Printed in Belgium